

Anarchy in the UKR

КУПИТИ

Майже двадцять років тому герої «Anarchy in the UKR» здійснили ідейну подорож Сходом України, місцями бойової слави Нестора Махна. Мандруючи Донбасом, вони шукали відповіді на питання - що ж таке воля-свобода-анархія? Чи є межа між ними та де вона пролягає? Що собою представляє «свобода»? Чи буває її замало або навпаки забагато? Що робить нас вільними? Що заважає нам бути вільними? Відповідь на ці та інші запитання ми знайдемо в книзі-подорожі Сергія Жадана. У 2014 році автор знову відвідав територію, що колись була територією анархізму. Але цього разу - в дуже наелектризованій атмосфері, коли саме повітря просякнуте війною... Вже не давнішньою, часів Нестора Івановича, а більш ніж сучасною... Ця подорож описана у «Луганському щоденнику», що також увійшов до перевидання разом із оповіданням «Бігти не зупиняючись» - розповіддю про один день із життя Худого: простого хлопця з безіменного міста на Сході України. День, наповнений сумнівами та невпевненістю, день, наповнений любов'ю та смутком. День, коли змінюється погода та міняються обставини. Останній мирний день у його житті...

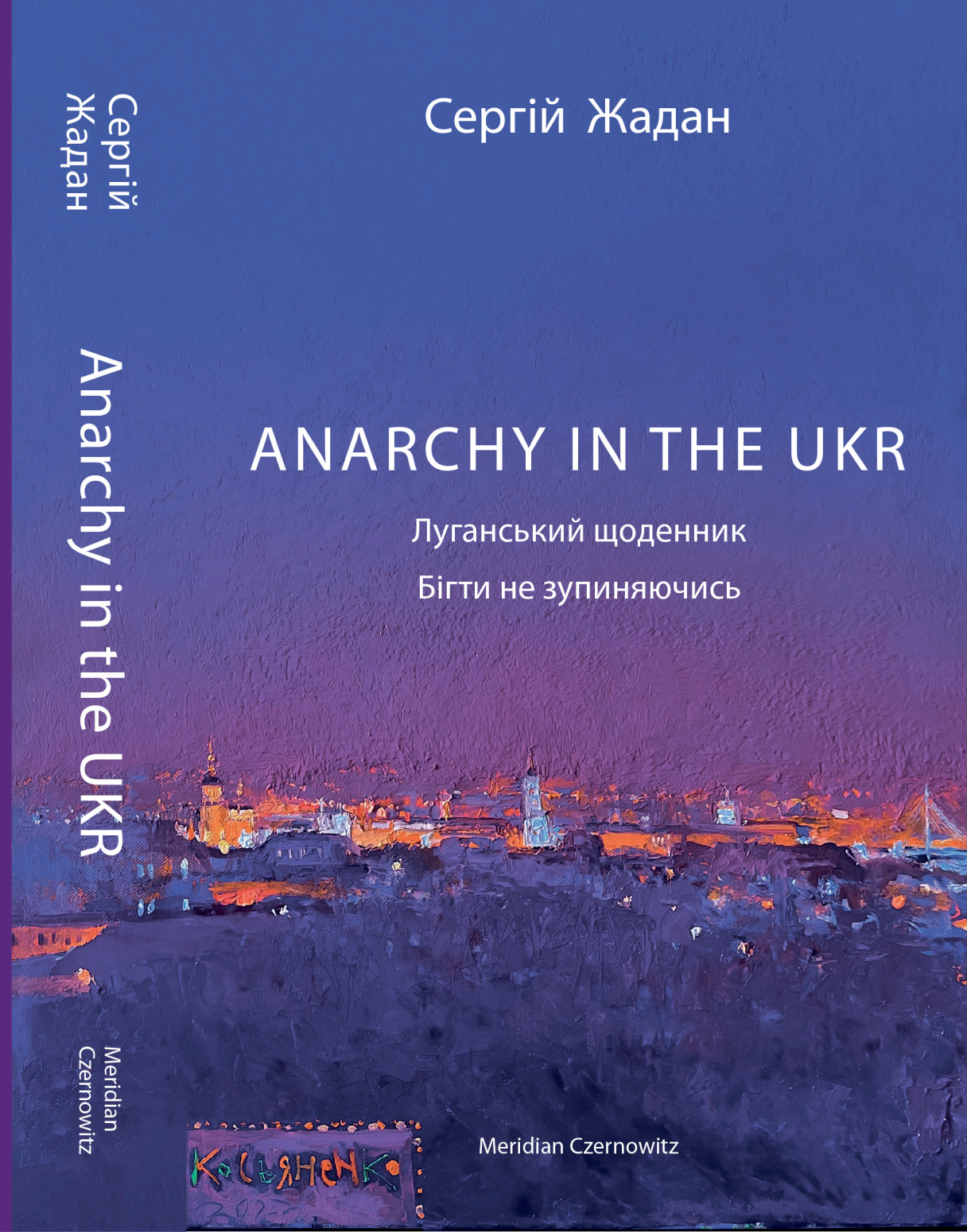
Сергій Жадан

Сергій
Жадан

ANARCHY IN THE UKR

Луганський щоденник
Бігти не зупиняючись

Анарху in the УКР

Meridian
Czernowitcz

Meridian Czernowitcz

ISBN 978-617-8024-46-8

Сергій Жадан

Anarchy in the UKR

Луганський щоденник

Бігти не зупиняючись

Meridian Czernowitz

2023

Anarchy in the UKR

частина перша

Кольору чорної
жіночої білизни

1. Випадки травматизму на залізниці

На початку серпня по мене до Харкова заїхав Льошка, і ми відразу на вокзалі взяли два квитки на вечірній потяг. Починались дощі, вокзал стояв напівпорожній, на перонах за день не встигав прогрітись асфальт. Потрібно було перебути до вечора, перечекати ці дванадцять годин у місті, потім нічний плацкарт і низькі зірки над вагонами, ніби сіль на риб'ячих спинах. Потяг, яким ми їхали, я знав із дитинства, можна навіть сказати, що це був перший потяг у моєму житті, перший, так би мовити, досвід залізниці, я дотепер пам'ятаю ті плацкарти, воккі, як намоклий папір, простирадла радянських сталевих колій, дим тамбурів, чорні засніжені поля за вікном, ландшафти кольору чорної жіночої білизни, стояла рання весна, і я їхав цим самим маршрутом. Минав час, старіли провідники, мій старий-добрий Суми – Луганськ тягався кожного вечора вздовж

східних кордонів, час від часу я тягався разом із ним. Коли б хто мене розпитав, я багато міг би розповісти про клофелінщиць із купейних вагонів, які зістрибували на переїздах із щойно здобутими в ресторані лопатниками й печатками із червоного циганського золота, про зеків, які, відкинувшись, поверталися додому і поїли всіх навколо бадяжною польською горілкою, про стажерів-провідників, які впивалися, ще не від'їхавши як слід від перону, й мені доводилося відчиняти двері, щоб впустити нервових опівнічних пасажирів на якійсь безіменній шахтарській станції, одним словом, коли б хто запитав мене про повсякденне життя й героїчну працю моїх співвітчизників, я би, звісно, йому розповів, та менше з тим.

Років десять тому я часто їздив цим потягом без квитка, потрібно було лише вирахувати перевірку квитків провідниками в сусідніх вагонах, перевірка ця, ясна річ, не могла бути синхронною, хтось обов'язково відставав, і потрібно було лише перейти з одного вагона до іншого, а потім повернутися назад. Відтоді мало що змінилося: та сама публіка, ті самі відчайдушні обличчя, ненав'язливий виробничий драйв залізничників, наскільки я знаю, серед них найвищий відсоток венеричних захворювань, ну я думаю – стільки пити.

Тепер ось знову старий-добрий Суми – Луганськ, із квитками до Сватового, розйобаний загальний вагон, напроти нас сиділа дівчина, котра відразу ж почала про щось говорити. Про що з нами можна говорити? Я за собою давно помітив – почни говорити зі мною, я обов'язково наговорю якихось дурниць, самому потім незручно буде, краще вже просто слухати. Дівчина мала спортивний вигляд, себто я маю на увазі не спортивний костюм чи там біцепси, які в неї могли бути біцепси? Не було в неї жодних біцепсів, просто спортивний вигляд, загалом – симпатична дівчина, вона й не потребувала нашої участі в розмові, говорила не змовкаючи сама. Ми час від часу намагались підтримати розмову, але переважно пропонували випити. І ось виявилось, що вона студентка міліцейського інституту, буде міліціонеркою, режим у них військовий, пресують їх по-справжньому, з особистим життям, я маю на увазі секс, складно й косметикою користуватися забороняють. Ну, це правильно, подумав я, якщо міліціонери почнуть користуватися косметикою, їхній суспільний рейтинг, і без того невисокий, остаточно загнеться. Та й із сексом серед міліціонерів треба ще подумати, від сексу бувають діти, нащо нам стільки міліціонерів?! Я собі думав про

щось своє, вона справді була непоганою дівчиною, і ображати її не хотілося, хоч ця історія про секс мені не давала спокою – добре, думав я, може, їм бром у компот доливають, щоб вони спали в казармах і не зривали стройової підготовки, цікаво, чи є залежність від брому? Припускаю, що є, припускаю, що переважна більшість цих милих, ще не зіпсованих системою курсантів підсідають на цей самий бром і вже потім тащатся від нього – від свого термоядерного брому – по життю і що для багатьох із них це стає особистою драмою. І вже такий міліціонер, приходячи додому із чергування й кинувши в коридорі свіжі скальпи, проходить на кухню, з'їдає свою калорійну вечерю, дивиться своє токшоу, чистить зуби порошком, але перед тим, як упасти в ліжку, де на нього чекає вірна бездітна дружина, ще раз заходить на кухню, хуярить стакан компоту з бромом, вирубає світло у квартирі, та й сам вирубається, так і не виконавши обов'язків ані перед Богом, ані перед нащадками, я вже не говорю про дружину. «Але ні, – говорить дівчина, – ми якось вирішуємо цю проблему, це ж життя». – «Ну да, – відповідаю, – що ж це за життя – дрочити замучишся». – «Ні, – продовжує вона, – мені все подобається, ось їду додому в Луганськ, на канікули. А ви куди їдете?»

Близько року тому в якомусь інтерв'ю я сказав, що хочу написати книгу про анархізм. Тепер уже не пригадую, чому саме я так сказав, жодного бажання писати книгу про анархізм у мене тоді не було, ну та це ще не причина, щоб не писати. Зрештою, має ж хтось писати й про це, то чому б і не я. Наміри мої були прості і зрозумілі – проїхатися місцями найбільш активної діяльності українських анархо-комуністів і спробувати потім про це щось написати. Я взяв посвідчення журналіста й домовився з Льошкою, що він поїде зі мною і буде все це фотографувати. Льошка поставився до ідеї серйозно і все перепитував, що йому прочитати, аби бути в курсі. «Не знаю, – відповідав я, – почитай Кропоткіна. А краще не читай».

Літо закінчувалося, погода псувалася, і в якийсь момент ми таки зібралися. Льошка заїхав, як я вже говорив, по мене до Харкова, і ось ми вже кілька годин не спали в темному вагоні з незрозумілою пасажиркою, намагаючись пояснити їй, куди ж ми насправді їдемо, і не маючи ні сил, ні особливого вміння це зробити. Переказувати їй теорію анархічного самоврядування я не наважився, нащо це їй із її стройовою підготовкою і бромом, а говорити про дитинство й демонів, які з нього час від часу виповзають, теж було щонайменше дивно – що вона

могла зрозуміти в моєму дитинстві, не розібравшись як слід зі своїм.

Іноді ти просто мусиш прислухатися до власних химер, до своїх внутрішніх голосів, принаймні до найсимпатичніших із них, іноді необхідно скористатися з їхніх порад, наприклад, коли вони нашіптують тобі: ану ж, поїдь, ти ж там жив свого часу, ти ж там виріс, ну, може, не зовсім там, але яка різниця, спробуй ще раз вибратися з тих западин, подивимося, чи стане тобі духу, чи стане тобі пам'яті – відновити всі ці маршрути, які дивним і неймовірним чином наклалися на твій персональний досвід протистояння; іноді варто випустити на прогулянку всіх своїх демонів, які й без того вилітають щоночі з твоїх легень, як поштові голуби з кліток, лише їм відомими маршрутами. То що я міг відповісти тій дівчині з усіма її біцепсами? Що? Що я буду рухатися в одному з нею напрямку протягом ще кількох годин, як робив це багато разів; що десь посеред ночі, якщо цей потяг не зійде з колії і ми всі не загинемо під його уламками, я встану і спробую рухатися далі; спробую повернутися до міста, у якому я виріс і до якого я намагаюсь останнім часом зайвий раз не потикатися, спробую доїхати до своїх друзів, які на мене десь там чекають; що я зовсім не маю на меті щось заново для себе відкрити, просто

буду пересідати з потяга на потяг, з автобуса в автобус, міняючи маршрути й купуючи квитки, зупиняючись час від часу лише для того, щоб укотре пересвідчитися, що нічого не змінилось, усе так, як було раніше, як було завжди, як і має бути; що нічого й не могло змінитися, якщо не змінився ти сам. І що ось у цьому справді варто переконатися. Я не міг розповісти як слід, куди саме я їхав, вона не зрозуміла б, тому що там, де для неї зупинявся потяг, для мене зупинявся час, і я міг лише чекати, коли він знову рушить, чекати, затамувавши подих, щоб не злякати його, оскільки я надто добре знав цю дорогу, я точно знав, як довго вона триває і чим саме вона закінчується.

На наступній зупинці ми вийшли по пиво. Була перша година ночі. По-моєму, ішов дощ. Чи не йшов? Не пам'ятаю. Не важливо.

2. Собача старість вітчизняного автостопу

Є кілька способів більш-менш безболісно проїхати двісті кілометрів від Харкова до цього маленького міста, славного тим, що в ньому свого часу Володимира Миколайовича Сосюру, майбутнього поета-лауреата, не взяли в полон і не порубали на дрібні неприглядні шматки, позбавивши тим самим українську радянську літературу чогось важливого, наприклад – його ж таки мудакуватих мемуарів. Отже, способів є кілька: по-перше, можна їхати автобусом, це найпростіше й найзручніше, саме тому автобусом ми не їдемо. Далі. Можна їхати електричками, з кількома пересадками, зокрема з нічною пересадкою на дивовижній станції Гракове, де кілька годин, до самого ранку, не зустрінеш жодної живої душі, тільки десь ліворуч громадається до небес потужні елеватори, схололий переробний комплекс, гірке нагадування про розхуячене сільське

господарство Української РСР. І тоді, просто посеред ночі, тобі не лишається нічого іншого, як вийти на залізничний міст, побудований для чогось над перонами – хто би тут по ньому переходив? – і дивитися в небо, чекаючи, коли там з'явиться сонце або хоча б щось, а коли – годині о п'ятій ранку – воно таки з'являється, ти раптом зауважуєш, як воно рухає кінцівками, тихо-тихо, як камбала, переваляючись над далекою автострадою, уздовж якої лежать мертві тварини й використані гандони, довго-довго дивишся, аж доки не з'явиться електричка, себто години три. До речі, про трасу. Можна їхати стопом. Улітку це зручніше, узимку це небезпечно. Але влітку теж нічого особливо захопливого в цьому немає, повір мені: траса майже порожня, це за совка життя тут кипіло й на заправках продавали лимонад, тепер інфраструктура порушилася, і хоча по селах та містечках у придорожніх кіосках можна купити все, зі зброєю і наркотиками включно, поза межами населених пунктів життя стає печальним і розрідженим, шоу-бізнес зникає, водії напружуються, мешканці хуторів дивляться на тебе, як на дауна, жодна курва не зупиниться, щоб забрати тебе звідси – подалі від безкінечних соняшникових полів, подалі від придорожніх зупинок, зі слідами крові й сперми на стінах, поближче до людей, з усім

їхнім життям і всіма їхніми гастрономами, хоча не в гастрономах тут річ, повір, не в гастрономах річ. Я добре знаю цю трасу, я надійно тримаю в собі численні спогади про петинг у розжарених салонах «ікарусів», про проламані черепи й кров на асфальті, якраз біля знака з обмеженням швидкості, про світле жіноче волосся на твоєму плечі, яке ти обережно прибираєш, коли ви вже майже доїхали до місця призначення, а вона щойно заснула; зупинки в дорозі корисні й бажані, це безперечно, а коли їдеш стопом трасою Харків – Луганськ, зупинки становлять основу твоєї подорожі, її м'ясо, вони такі довгі й такі регулярні, що заповнюють собою все – і тебе, і твої сподівання, і твою безнадію. Одного разу, одного спекотного літа, я саме так і їхав цією трасою, діставшись уночі до дивовижної станції Гракове і вийшовши зранку на порожню трасу з трупами собак і слідами чужої любові; тоді мені пощастило – мене відразу ж підібрав якийсь байкер і віз добрих сто кілометрів, після чого висадив на Вузловій. Тут усе й почалося. Я простояв годину і просто пішов у потрібний мені бік. Було так багато теплого, наповненого пилом і запахом молочаю повітря, що я просто взяв і пішов, тому що в такому повітрі ти не можеш ось так стояти й чекати на потрібний тобі транспорт у потрібному

тобі напрямку, ти обов'язково підеш, наступаючи на весь гравій цього світу, проходячи повз усі соняшники цьогорічного врожаю, котрі відвертаються від тебе в бік сонця. Слід віддати мені належне, я пройшов кілометрів п'ятнадцять, після чого впав у траву й проспав до вечора. Потім ледве дістався куди мені було треба, але, як би це пояснити, – скажімо, багато чого у своєму житті я зовсім не пам'ятаю, багато чого й пам'ятати не хочу, а ось той гравій, і ті кілька зариганих зупинок, у яких я ховався від сонця, і ту тьолку, яка стояла на одній із цих зупинок, чекаючи на автобус у зворотний бік, і дивилася на мене – ось це я буду пам'ятати завжди. На цій трасі є кілька місць, від спогадів про які в мене виникає ерекція. Ось хоча б і за цим Сватовим є одне таке місце, одна розвилка, на якій мене висадили якогось вересневого дня випадкові далекобійники, викинули й повернули праворуч, і я лишився стояти серед порожніх вересневих полів, із яких сходило тепло, як із зарізаної тварини кров, уночі вже було холодно, але вдень ще яскраво світило сонце, я перед тим їхав майже добу і, висівши на тій розвилці, тримав у собі всю чорноту й тяжкість моєї дороги, дороги, яку я проїхав; я стояв на сірому асфальті й слухав, як кричать наді мною птахи, які ще не встигли відлетіти, але які неспинно відлітали,

і раптом усвідомив, що коли залишитися тут і довго стояти, дуже довго, можна буде спостерегти, як пташиних голосів стає все менше й менше, щоразу менше й менше, а потім вони взагалі зникнуть, зовсім-зовсім, і на їхньому місці з'явиться щось інше, наприклад тиша.

Але я чомусь ніколи й ніде не залишався, скільки б несподіваних місць мені, дебілу, не відкривалося у вечірніх сутінках чи ранковому тумані, скільки б не з'являлося мені розвалених фабрик і затоплених містечок, макових плантацій і оборонних укріплень, портових кранів і вересневих гірських хребтів, – я ніколи не залишався на жодному хребті, біля жодної плантації, хоча, можливо, саме там – біля цієї плантації – мені саме й місце, можливо, я просто мусив би заповнити якусь просторову прогалину, яка за моєї відсутності втягує в себе чимраз більше чужого кисню, чужого світла, створюючи протяг у цупкому шитві світопорядку, але ні, я так і не зупинився, у цьому і є головна помилка – намагатися чимдалі заглибитись у простір, якомога більше намотати його на плівки пам'яті, змішати його з власним досвідом, не зупиняючись, ніколи не зупиняючись, оскільки будь-яка зупинка ховає в собі пастку, і вона відкривається піді мною, мов таємний люк, про існування якого

я знав увесь час, але весь час боявся в нього зазирнути. Натомість, зупинившись, я міг би помітити, що обживання простору, обживання пам'яті, із цим простором пов'язаної, є заняттям набагато цікавішим і захопливішим, аніж механічне нарощування цього самого простору, безкінечне розмотування цієї пам'яті. Що частіше зупиняєшся в дорозі, що довгими робиш свої зупинки, то більше шансів помітити врешті всі деталі, які не можна було помітити, не зупинившись, тут річ навіть не в куті зору, а у швидкості твого руху. Якби я зупинився, я б міг помітити, що це не просто зміна мого уявлення про ландшафт, це зміна самого ландшафту, а відповідно – це зміна мене самого.

Кілька років тому на цій трасі розбився мій брат. Він зіткнувся з якимись бізнесменами, вони вискочили на його смугу, і він нічого не встиг зробити, відбувся зламом ноги, машину мусив викинути, нічого доброго з неї вже вийти не могло; кожного разу, проїжджаючи це місце, я думав – цікаво, думав я, що там могло залишитися, мають же там бути якісь сліди, чорні смуги від скатів на асфальті, погнуте залізо огорожень, рвана джинса в подорожнику, запах розлитого бензину, кров, урешті-решт, там має бути кров, якщо її не змили дощі, але змили, очевидно, мусили змити.

Мій брат кілька разів у житті розбивався, він розвалював свої мотоцикли, скільки їх там у нього було, падав на повній швидкості, здирав шкіру, рвав одяг, але вставав і їхав далі, мов так і треба, у його житті було стільки машин, що я навіть не про всі з них пам'ятаю. У дитинстві він мене теж учив їздити, але із цієї затії так нічого й не вийшло – я завжди боявся швидкості. І дотепер боюсь. Можливо, після того, як у дитинстві, напившись, ми з приятелем украли важкий «урал» із коляскою і довго розганяли його ось такою самою трасою – безнадійною і неремонтованою, а коли розігнали на повну, я помітив, що міг друг, який, до речі, сидів за кермом, устиг заснути. На повороті «урал» злетів із траси і якимось дивом проскочив між опорами ліній електропередачі. Ми залишилися живі й відразу протверезіли. Я боюся швидкості, боюся кудись їхати, більше за це я боюся лише зупинитись.

3. Поганий Сосюра

Залізничний вокзал міста Сватове о четвертій ранку тихий і погано освітлений. Наскільки я розумію, Сосюра десь тут і воював. У його спогадах саме на цьому вокзалі чи то хтось когось узяв у полон, чи то навпаки – полону уникнув. Його важко іноді зрозуміти, особливо коли це стосується біографії, так прочитаєш цілий том і не зрозумієш – за кого ж воював головний герой. Сосюра надзвичайно химерний у своїх спогадах, подумати тільки – чувак пройшов усю громадянську, воював на кілька фронтів, уцілів, що найголовніше, і про що потім пише у мемуарах? Якийсь безкінечний трах із сестрами-жалібницями та відповідальними політпрацівниками (о'кей, із політпрацівницями, ясна річ, нічого такого за Володимиром Миколайовичем, здається, не спостерігалось), якісь постійні соплі з того приводу, що десь там, у сонячному Донбасі, на нього чекає його молода незаймана Лілі Марлен, невизначеність

політичної платформи й ідейної програми (те, що він за світову революцію, його жодною мірою не виправдовує – усі за світову революцію), порожняк, одним словом, – жодної тобі яскравої батальної сцени з м'ясом і кишками, намотаними на колеса червоних панцирників, жодного виписаного портрета бійців і старшин, із послужними списками й зарубками на прикладах снайперських гвинтівків, жодних відомостей про кількісний склад сил супротивника, ба більше – за весь цей час жодного власноруч убитого ворога робітничого класу! І він говорить, що він за світову революцію! Почитай, хочеться сказати автору, почитай спогади інших учасників революційних змагань на півдні Росії, ну, себто в Україні, почитай хоча б того ж таки Нестора Івановича – яка увага до деталей і врахування нюансів, він же фіксує кожного повішеного ним мародера чи комісара з такою ретельністю, ніби справді розраховує передати ці списки безпосередньо святому Петрові, у сподіванні на те, що старий зарахує йому це при перепустці до райських брам. Що в такому разі мав би зарахувати святий Петро до активу Сосюри Володимира Миколайовича? Оце його тягання із сестрами-жалібницями по санітарних вагонах? Навряд чи. Хіба що я чогось не розумію в концепції християнства. Що святому Петрові

до сестер-жалібниць? У нього й без того турбот, я думаю. Але менше з тим, навіть якщо ти не дбаєш при цьому про захмарні брами й перепустки, – не подобається мені його постійне недомовляння, адже ясно відчувається за всіма цими санітарними вагонами щось значно цікавіше, щось, про що Володимир Миколайович або справді забув, або зробив вигляд, що забув, – тому що насправді його мемуари пахнуть трупами, пахнуть теплою кров'ю і брудним одягом, тифом і дизентерією, лише чому він про це не пише? Біда цієї літератури в тому, як на мене, що біографії найкращих її письменників значно цікавіші за їхні твори, ну та це справи не стосується.

Ми сходимо на перон. Потяг освітлюють кілька потужних ліхтарів, як на стадіоні, вагони важко рухаються, набираючи швидкість перед наступним перегонном, далі потяг повертає на Донбас. Тут немає чого робити навіть удень. Уночі тут немає чого робити взагалі. На вокзалі холодно, навіть незважаючи на те, що зараз літо, серпень, усе одно – на вокзалі холодно, і там уже хтось спить. «Давай, – кажу я, – ходімо на автовокзал, там траса, спробуємо щось зупинити, у разі чого – просто дочекаємося першого автобуса, пішли, тут недалеко». Але це я так сказав – недалеко, насправді я ходив цими

чорними від ночі вуличками не раз і не двічі, я-то знав, що йти вночі, наосліп, навпомацки по неасфальтованих вуличках цього містечка – заняття майже безнадійне, але що робити. Ми пройшли вздовж перону, зістрибнули на стежку, що тяглася вздовж рейок, яких уже і видно не було в траві, оминули кілька цистерн із метиловим спиртом і цементну огорожу, усе далі відходячи від прожекторів і вокзалу, повз нас прокотився наш Суми – Луганськ, обдаючи нас п'яним запахом тамбурного вугілля й солодкої кип'яченої води, потяг – це було щось останнє світле в цьому місті, далі довелося йти в темряві.

Автовокзал не працював. Востаннє, коли я тут був, себто кілька років тому, він уже ледь жеврів, дві третини рейсів уже тоді не функціонували, село було відрізане від цивілізації, та й цивілізацією все це назвати було важко; крісла й лавки були напіврозвалені, дерматин із них здерто, і гучномовець тривожно мовчав. Але тоді, в усякому разі, ще працювало кафе, де продавалися старі, аскетичні тістечка і яскраво-недоречні в цих строгих декораціях чупа-чупси. Я якось розраховував на це кафе, на ці чупа-чупси, зрештою, чупа-чупси мені були до одного місця, але я собі думав – о'кей, хай село відрізане від цивілізації, хай здерто дерматин, та хай

навіть гучномовець не працює – я переживу, я переживу без гучномовця, чесне слово, але ж кафе, кафе, курва, має працювати, а де є кафе, там є яке не яке культурне життя – водяра, котлети, проститутки, хоча б щось, хоча б якась електрика й комунікації.

Проте капіталізм оминув своєю вгодованою тушею ці суворі хліборобські місця, які вже тут чупа-чупси – вокзал не працював, на дверях висів замок і сподіватися просто не було на що. Ми обійшли темну споруду й вийшли на трасу. Під будівлею вокзалу стояла фура, очевидно, далекобійники відсипалися до ранку, щоб прокинутись і з новими силами пробиватися до Ростова чи на Кубань, відпрацьовуючи свої бабки, розвиваючи свій бізнес, назустріч своїй мрії, назустріч своїй смерті.

І ось ми стоїмо майже на виїзді з міста, метрів за сто від нас залізничний переїзд, і траса, біля якої ми зупинилися, така чорна, що якби було не в лом, я повернувся б назад на залізничний вокзал – поближче до людей, поближче до цистерн із метиловим спиртом, поближче до духу Володимира Миколайовича, який час від часу мав би пролітати над залізничним вузлом, завертаючи на свою Третю Роту й тяжко зітхаючи вгорі від спогадів про санітарні вагони й третю селянську революцію. Зараз близько п'ятої ранку, ми попадали на землю під

чиймось парканом, у будинку за зачиненими вікнами працює телевізор. Дивні люди, думаю я, живуть у цьому містечку, без кафе й гучномовця, без проституток і чупа-чупсів, сидять по хатах, позачинялися, суки, на всі замки й дивляться телевізор до самого ранку. Що вони дивляться? Що їх цікавить? Останні новини? Що вони хочуть почути в останніх новинах? Чого вони чекають від цього світу, ховаючись від нього за зачиненими дверима й забитими наглухо вікнами? Що їм, власне, може показати цей світ, що світ приготував для цих дивних людей, які дивляться телевізор о п'ятій ранку? Баскетбол? Точно, мабуть, баскетбол, що ж іще, як не баскетбол. І тут звідкись із-за будівлі вокзалу виходить дивна істота, нічний поморочений мужик, сутінковий проспиртований метелик, який, так само як і ми, зауважує фуру, крутиться коло неї, не наважуючись підлетіти ближче, і раптом бачить нас. О, думаю, цей, мабуть, не любить баскетболу, цікаво, що він любить. «Ребята, – каже він нам, – ребята, де тут можна йобнути?» – «Йобнути?» – перепитуємо. «Да, – відповідає він, – йобнути». Де тут можна йобнути о п'ятій ранку? Мабуть, теж приїжджий, судячи із цілковитої дезорієнтації і здорових бажань. «На залізничному можеш йобнути», – кажу йому. «А тут?» – «А тут – ні, тут ти не йобнеш, бачиш, усе

зачинено, усі баскетбол дивляться». – «А як до залізничного пройти?» – «Іди по рейках, – показую йому, – он переїзд, іди ліворуч, пройдеш хвилину двадцять, там буде залізничний. Там можна йобнути. Тільки не йди праворуч, – кажу, – на Донбас вийдеш».

І вже коли він пішов, я подумав – що насправді шукав цей чувак о п'ятій ранку на автовокзалі? Невже справді йобнути хотів? Невже це не маніяк, не божевільний, не серійний вбивця далекобійників? Дивні діла твої, Отче, які безсенсовні знайомства готуєш ти для нас у наших не менш безсенсовних переміщеннях. За годину під'їде перший автобус на Луганськ, ми попадаємо на задні сидіння й проспимо наші шістдесят кілометрів до наступного містечка, загалом – проспимо все, що можна було проспати, навряд чи щось від цього насправді втративши.

4. Масони в побуті

Ще одне місто-герой, пристанок підліткових мрій і темних пристрастей, що роз'їдають ізсередини сумління його мешканців. Близько тридцяти тисяч населення. Чотири середні школи, в одній із них я навчався. Церква XIX століття, оббита бляхою, чи як це називається, чорт – церква оббита бляхою, це звучить. Відновлений монастир – за часів мого дитинства там стояла військова частина, наприкінці вісімдесятих із НДР повернулася родина моїх однокласників-близнюків, їхній тато був офіцером і служив саме в цій військовій частині, чуваки натомість навчалися у музичній школі по класу баяна, баян, я маю на увазі музичний інструмент, був у них один на двох, вони добре грали у футбол, багато, як на їхній підлітковий вік, курили, слухали привезений із НДР *Accept* і розповідали всім про ГСВГ, ге-се-ве-ге, сини полку, рідкісні засранці були, тато їх регулярно строїв, проте користі із цього

було мало; і що тепер – де офіцери? де гауптвахта? де дємбеля і ге-се-ве-ге? – що робиться з нашими збройними силами, релігійний, блядь, дурман. Крім чотирьох шкіл, є стадіон, банк, контори й елеватор. Ну, це вже традиційно. Господь заснував ці містечка й побудував у кожному з них елеватори, давши заповідь, мовляв, чуваки, ось вам елеватори, беріть, хуярте – це все, що від вас вимагається. Пам'ятаю якийсь путівник по Луганській області, яка тоді ще нормально називалася Ворошиловградською, там навіть на обкладинці було зображено вантажівку з пшеницею під елеватором. Чомусь урізалось в пам'ять. Хліборобні райони, наповнені збіжжям і молоком, парадайс для всіх фашистських загарбників. Так, поїхали далі – кілька кінотеатрів, гуртожитки ПТУ, ремонтний завод, залізничний вокзал. На вулицях багато піску й абрикосів, абрикоси падають у пісок, їх навіть не підбирає ніхто, цілі вулиці, засипані абрикосами, так і дивишся, щоб не наступити на них і не зробити боляче. З видатних громадян, якщо не рахувати парт- та госпактиву, можна згадати божевільного письменника Гаршина, який тут невідомо чим займався, але відомо як скінчив. Свого часу Старобільськ навіть був столицею Радянської України – у 1943-му, коли совки рухались на захід, він був одним із перших

визволених українських міст, ясна річ, що за військовими частинами сюди відразу ж напхалася купа різної кабінетної шлоїбені, яка за відсутності у своєму підпорядкуванні пристойніших населених пунктів вирішила оголосити столицею саме наше містечко. Сам факт визволення міста було до непристойності роздуто й демонізовано – купа обелісків, меморіалів, ветеранів у медалях, хоча насправді-то всі серйозні бої на цьому напрямку велись у районі Донбасу. Там було за що битися: чорне золото, вугілля, шахти, що осипалися на голови неприкаяних гірників, – це тобі не елеватори. У самому Старобільську справи обмежилися якоюсь румунською вартою, героїчними танкістами, що давили замурзаних румунів, надокучливими підпільниками й численними колаборантами. Ну, та потрібно ж було із цього всього зробити щось належне великому духові доби, бо негречно виходило: столиця Української РСР – і якась замурзана румунська варта. Куди вигідніше в іміджевому плані розповідати про жорстокі бої на підступах до міста й показувати нам, школярам молодших класів, ще живих, але вже непритомних від народної любові ветеранів у медалях, яким лише дай слово – вони тобі розкажуть, і про рідну землю старобільщини, до якої вони припадали своїми розчуленими

синівськими вустами, і про штурм Берліна, у якому вони брали вирішальну участь, говоритимуть, витираючи рукавом скупу чекістську сльозу й безсовісно переграючи в найбільш інтимних місцях. Натомість жодна сука не розповіла мені за часів мого дитинства про табори з інтернованими польськими офіцерами, котрих розстрілювали тут у 1939-му, або про єврейські масові поховання, на місці яких побудували парк культури і відпочинку, аякже – це тобі не штурм Берліна й не замурзана румунська варта. Для мене було несподіванкою, що в Польщі, виявляється, багато хто знає про існування цього самого Старобільська, саме через тих офіцерів, так що особливо й не похвалишся, звідки ти родом. Це те саме, що хвалитися, що ти родом із околиць Бухенвальда, скажімо.

Тут поруч, за містом, на початку двадцятих років минулого століття було засновано комуна. Імені Карла Маркса. Наскільки я розумію, комуна виникла вже після придушення повстанського руху в повіті. За усними переказами сучасників, комунари виявилися людьми непевними й стрьомними, і особливою любов'ю в місцевого населення не користувались. Улаштували такий собі проміскуїтет в аграрних умовах, сільським господарством відверто нехтували, жили абияк, пили по-чорному,

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ